

Čaro nenormatívneho čítania (Poznámky Štefana Krčméryho k poetike rozprávky)

Jana Piroščáková

PIROŠČÁKOVÁ, J.: The charm of non-standard reading (Štefan Krčméry's notes on the poetics of fairy tales)

SLOVENSKÁ LITERATÚRA, vol. 72, 2025, no. 6, pp. 585-598

DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2025.72.6.4>

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1597-3115>

Open Access: Licensed under Creative Commons Attribution 4.0 (CC-BY 4.0)

Key words: fairy tale, interpretation, literal reading, reading conventions, norm, publishing opportunity, editorial intent, poetics

This article reflects on Štefan Krčméry's (1892–1955) essay “O poézii našich povestí” ([On the poetry of our legends] *Slovenské pohľady* 1928, published in book form in 1973), which is devoted to the poetics of fairy tales. The author probably wrote it as an occasional text and included it in the last issue of the magazine *Slovenské pohľady*, which he edited at the time, where it complemented a series of texts devoted to the collection and publication of fairy tales in Slovakia. The article has two main objectives: to examine the editorial treatment of Krčméry's essay in the publication *Výber z diela VI* [Selected works VI], which does not reflect the original publication context of the magazine version, and Krčméry's reception of the poetics of fairy tales, as it appears on the basis of this essay (taking into account his shorter, undated article “Mýtus prstonárodný” [The folk myth]). It focuses more closely on Krčméry's interpretation of the character of dragons in Slovak fairy tales, which at first glance appears to be a satirical text. The aim is to show and justify that it was not intended as a persiflage, and to identify and name the essence of Krčméry's interpretative method (literal reading, rejection of reading conventions).

Kľúčové slová: rozprávka, interpretácia, doslovné čítanie, čitateľské konvencie, norma, publikačná príležitosť, edičný zámer, poetika

V roku 1973 vyšiel vo vydavateľstve Tatran šiesty zväzok *Výberu z diela* Štefana Krčméryho (1892 – 1955) s podtitulom *Články a úvahy z estetiky a poetiky*,¹ zahrňajúci žánrovo rôznorodé texty, ktorých spoločnou témou sú estetické reflexie. Podľa edičnej poznámky vychádzal z materiálu založeného v „krčméryovskom fasciklí“ v rozsahu „približne 800 strojom písaných strán“ (Šútovec 1973: 261), ktorý v roku 1971 našli zostavovatelia pri kontrole vydavateľského archívu a o ktorom predpokladali, že ho chceli „predošlú editori Výberu vydať pravdepodobne v jednom (šiestom) zväzku“ (Šútovec 1973: 261). Časť materiálu v tomto fasciklí bola jazykovo spracovaná a celok bol roztriedený do štyroch oddielov: I. Estetické improvizácie, II. Príspevky k poetike ľudovej slovesnosti, III. O niektorých problémoch prozodických, IV. Črty z estetiky dramatického umenia. Toto členenie spolu s názvami oddielov zostavovateľa zachovali, zatriedený materiál však revidovali (Šútovec 1973: 261) a do zväzku zaradili iba menšiu časť z celého rukopisu, predpokladajúc, že zvyšok vydajú neskôr v samostatnom zväzku: „Z čisto vydavateľských (najmä technických) dôvodov sme sa však rozhodli uverejniť ho ako VI. zväzok Výberu, pričom väčšia a azda závažnejšia časť celého materiálu by mala byť obsahom VII. zväzku“ (Šútovec 1973: 261).

Väčšina článkov je prevzatá z dobových časopisov, najmä zo *Slovenských pohľadov*, redigovaných Krčmérym, a výber zahŕňa aj štyri texty, ktoré sa zostavovateľom síce nepodarilo bibliograficky identifikovať, no ako Krčméryho ich uverejnili „na základe nesporných štylistických príznakov a na základe faktu, že boli súčasťou pôvodného a už spomínaného krčméryovského fascikla a niektorý z predchádzajúcich editorov ich dokonca jazykovo spracúval“ (Šútovec 1973: 261-262). Toto je prípad prvého textu z oddielu Príspevky k poetike ľudovej slovesnosti s názvom *Mýtus prstonárodný* (Krčméry 1973a: 51-53), ku ktorému edičná poznámka uvádza iba vetu: „Bibliograficky neidentifikovaný text“ (Šútovec 1973: 264).

Krátky (trojstranový) článok je zamyslením sa nad rozprávkami, na ktoré autor nahliada ako na archetypálne príbehy – mýty:

1 Podľa tiráže doslov napísal Ján Števíček (jeho meno je tiež uvedené za doslovom), poznámky a register spracoval Milan Šútovec (za poznámkami sú pripísané iniciály M. Š.). Kto z nich titul zostavil, respektíve kto sa nachádza pod plurálom použitým v poznámkach („sme objavili“, „sme zachovali“, „ktorý tu uverejňujeme“ a podobne), a či sa na zostavení tohto zväzku podieľali obaja literárni vedci, nie je jasné. V ďalšom texte používam plurál zostavovateľa s vedomím, že mohlo ísť aj o jedného z nich. – Šiesty zväzok vyšiel šesťnásť rokov po piatom, čo je pomerne veľký časový odstup s ohľadom na to, že všetky predošlé zväzky *Výberu z diela* Š. Krčméryho boli publikované v priebehu štyroch rokov (Krčméry 1953, 1954a, 1954b, 1956), pričom v roku 1954 vyšli dva zväzky. Táto edícia je ako celok zaujímavým príkladom narušenia vydavateľskej kontinuity: kým na príprave prvých piatich zväzkov sa podieľalo paralelne niekoľko zostavovateľov a spolupracovníkov (Pavel Bunčák, Gabriel Rapoš, Jela Krčméry-Vrteľová, Alexander Matuška, Božena Čapčíková, Ernest Marko), čo nasvedčuje závažnosti, s akou sa pristupovalo k sprístupňovaniu diela Š. Krčméryho, šiesty zväzok bol vytlačený šesťnásť rokov po piatom a hoci jeho zostavovatelia v edičnej poznámke naznačili, že po ňom bude nasledovať zväzok siedmy (Šútovec 1973: 261), tento nikdy nevyšiel.

„Nuž týchto povestí základom je iste niečo všeludského, mýtus, ktorý veje duchom ľudstva a *ktorý sa na Slovensku ustálil obzvlášť*. [...] Úlomky mýtu zreteľné, klasicky krásne, rozbité vesmírne teleso, ktorého kusy ešte svietia. A ani nehovoríme, že bol ten mýtus v nich kedysi ucelený. Možno ani nie. Ale sú rozprávky najkrajšie iste pohľadom do mýtu uceleného, ktorý je v základe bytia, ktorý je dušou vesmíru. Sú nazeraním za clonu večnosti“ (Krčméry 1973a: 51, 53; zvýraznila J. P.).

Ako vidieť z citátov, terminologicky je Krčméryho text neusadený – slová rozprávka, povesť (respektíve na iných miestach slovenské povesti, prstonárodné povesti) používa ako synonymá, nadväzujúc bezprostredne na úzus slovenských romantikov. Od nich preberá aj predstavu o výnimočnom postavení slovenských rozprávok v domácej kultúre (oproti postaveniu rozprávok v iných kultúrach) a rovnako ako oni zvýrazňuje ich význam (o čom svedčí i zvýraznená veta v predošlom citáte): „Medzi klasikmi literatúr je miesto prstonárodných povestí. *Slovenských povestí týka sa to dvojnásobne*“ (Krčméry 1973a: 51; zvýraznila J. P.). Na rozdiel od romantikov, u ktorých bol význam prívlastku prstonárodný rozkolísaný, Š. Krčméry ním označuje rozprávky folklórne („ľudové“), má teda na mysli typ orálnej kultúry. Popri nej rozoznáva kultúru písomnú, teda štylizovanú – literatúru. Na tomto kultúrnom rozhraní vníma aj rozprávky: naratívny tradovaný vo folklórnom prostredí nositeľmi rozprávačskej tradície sú v jeho pohľade prstonárodnými rozprávkami, rozprávky zapísané a vydávané slovenskými romantikmi sa stávajú literárnymi dielami. Dištinkciu orálneho a písaného ako základný príznak paralelných kultúrnych prostredí, ako ich neskôr vysvetlili Robert Kellogg a Robert Scholes v práci *The Nature of Narrative* (Povaha rozprávania, 1966; český preklad 2002), si Š. Krčméry zrejme uvedomoval. Sledoval totiž aktuálne výskumy týchto disciplín v Čechách a na Slovensku – azda čiastočne z osobného záujmu, no celkom určite z pozície tajomníka Matice slovenskej, ktorú zastával od roku 1919, teda tej inštitúcie, s ktorou spolupracoval aj Jiří Polívka (1858 – 1933), popredný „pozitivisticky orientovaný folklorista svetového významu“ (Mocná – Peterka 2004: 474), pre slovenskú folkloristiku dôležitý najmä ako autor monumentálneho katalógu rozprávkových látok zapísaných a publikovaných na území dnešného Slovenska v 19. storočí (s malými presahmi do prvých rokov 20. storočia) – *Súpisu slovenských rozprávok*. Toto päťväzkové dielo vydala práve Matica slovenská (1923, 1924, 1927, 1930, 1931) v čase, keď bol Š. Krčméry jej tajomníkom. O zberateľskej a edičnej činnosti Matice, najmä jej Národopisného odboru, bol dobre informovaný (bližšie Klementis 1970).² Čo je takisto dôležité, poznatky a závery folkloristiky Š. Krčméry zrozumiteľne implementoval do svojich článkov, vďaka čomu ich popularizoval. Napríklad v úvode k stati *Mýtus prstonárodný* krátko zhrnul podstatu toho, čo zjednodušene nazývame zberateľskou prácou romantickej generácie, vrátane postrehu o kompilačnej metóde, ktorej princípy neskôr rozpracovala literárna veda (samozrejme, u Krčméryho sú formulované „diskrétné“ v súlade so štýlom textu):

2 S J. Polívkom udržiaval Š. Krčméry čulé pracovné kontakty. Niekoľko Krčméryho listov adresovaných Polívkovi publikoval Klementis 1970: 58–59.

„Tak, ako ich zbierali naši romantici, sú krásne. Zberateľsky by sa im mohlo vytýkať, že nie všade zapísané sú azda verne, dialektický charakter zachováva sa len čiastočne, ale čo je literárne dôležité, tí, ktorí ich rozprávali, a tí, ktorí ich zaznačili vo viacerých variantoch, zväčša z ktorých potom vydavatelia zostavovali texty dnes známe, spoločne dali literárne dielo veľmi pekné. Profesori Polívka, Tille, Horák zrovnávali povesti slovenské s inými slovanskými a neslovanskými a stratili kde-tu slovo i o umeleckej prednosti textu slovenského, rozumejúci v tom nielen štylizáciu, ale aj celkové vnútorné poňatie“ (Krčméry 1973a: 51).

Článok *Mýtus prstonárodný* je obsahovo i štýlom kompatibilný s nasledujúcim príspevkom *O poézii našich povestí* (Krčméry 1973b: 54-67). Zhody sú natoľko výrazné, že prvý by mohol byť súčasťou druhého, čo potvrdzuje argument zostavovateľov o „nesporných štylistických príznakoch“ bibliograficky neidentifikovaných textov. Na niekoľkých miestach rozvíja autor aj rovnaké myšlienky či témy, napríklad v úvode oboch textov naznačuje, že rozprávky sú častým predmetom analýz: „Nuž týchto povestí základom je iste niečo všeludského, mýtus, ktorý veje duchom ľudstva a ktorý sa na Slovensku ustálil obzvlášť. Nie prvý raz píšeme tu o ňom“ (Krčméry 1973a: 51), „O rozprávkach písalo sa u nás už mnoho, ale dlho sa ešte nepovie o nich všetko, čo sa povedať žiada“ (Krčméry 1973b: 54); argumentuje v nich rovnakými rozprávkovými látkami a postavami, uvádza rovnaké príklady (Mataj, draci).

Tieto texty sú písané výrazne esejistickým štýlom, ktorý je pre Š. Krčméryho typický a v ktorom je nezameniteľný, no nápadné je (azda by sme v tejto súvislosti mohli uvažovať o istej koncepcii v písaní), že práve ich úvody sú jedinými miestami v oboch textoch, do ktorých autor vkladá aj faktografiu, literárnohistorické a folkloristické postrehy aj širší kultúrny kontext – sú to miesta, ktoré dokladajú rozsah Krčméryho vedomostí a ich zdroje. Vstupné pasáže oboch textov majú aj ďalšie spoločné znaky:

1. Obidva úvody sa začínajú pripomienkou generácie, ktorá stála na počiatku zberateľského záujmu o folklórne naratívy. Š. Krčméry ju označuje dvojako: „romantici“ (Krčméry 1973a: 51) aj „naši štúrovci“ (Krčméry 1973b: 54). V každom texte akcentuje iný rozmer ich aktivít: v stati *Mýtus prstonárodný* zhrňa charakter edičného výkonu zberateľov v 19. storočí, v článku *O poézii našich povestí* upriamuje pozornosť na mytologický výklad rozprávky.

2. Pripomína J. Polívku a jeho folkloristické dielo. V prvom texte uvádza Polívkovo meno spolu s ďalšími významnými folkloristami začiatku 20. storočia v domácom kontexte, Václavom Tillem a Jiřím Horákom (obaja boli žiakmi J. Polívku), v druhom konkretizuje jeho prácu. Nie je pritom zanedbateľné, že o prístupe romantikov a J. Polívku k rozprávkam tu píše v jednej vete. Tým vytvára kontinuitu vo výklade rozprávky v domácom prostredí: „Naši štúrovci hľadali v nich najmä slovenskú starinu v náhladoch a predstavách, prof. Polívka rozoberal ich látkoslovne, zrovnávajúc ich s rozprávkovým pokladom iných národov“ (Krčméry 1973b: 54). Polívkov komparatívny prístup približuje Š. Krčméry na príklade štúdie venovanej rozprávke *O dvanástich mesiačikoch* (1925)³ – najprv

3 Monografická štúdia *Slovenská pohádka a Dvanácti měsíčkách a její paralely* vyšla nákladem Učenej společnosti Ševčenkovej vo Lvove v roku 1925.

vymenúva varianty, ktoré folklorista sledoval, následne pointuje, že týmto postupom „zároveň ukázal, aká je pritom slovenská rozprávka svoja, vlastná“ (Krčméry 1973b: 54). Túto štúdiu Š. Krčméry dobre poznal: krátko po jej publikovaní o nej písal v rubrike *Slovenských pohľadov* venovanej knihám a časopisom v príspevku *Tri štúdie o slovenikách*,⁴ kde ocenil Polívkov záver, „že o vierohodnosti podania Boženy Němcovej niet príčiny pochybovať a že slovenský variant rozprávky je spomedzi všetkých paralel umelecky najucelenejší“ (Krčméry 1973c: 142). (Na tomto citáte je možné pozorovať výraznú zmenu v Krčméryho štýle v informatívne ladenom článku oproti príspevkom, ktoré sú príkladom jeho esejistického písania.)

3. Popularizuje poznatky o rozprávkach. V stati *Mýtus prstonárodný* napríklad už spomínaným postrehom o kompilačnej metóde pri príprave rozprávok do knižných vydání („zaznačili vo viacerých variantoch, zväčša z ktorých potom vydavatelia zostavovali texty dnes známe“), v príspevku *O poézii našich povestí* rezumuje pôvod rozprávok: „Náhľad o prstonárodných povestiach ustáľuje sa na tom, že sa v nich zvaril Orient, stredoveký rytiersky svet a duša národa v homogénny celok, v literatúru živú, prenášanú z pokolenia na pokolenie“ (Krčméry 1973b: 54). Tradovanie (prenášanie z pokolenia na pokolenie) ústnou formou, ktoré je jednou zo základných vlastností orálnej kultúry (Nünning 2006: 518-519), tematizuje Š. Krčméry v tejto stati opakovane: „Rozprávky preciedzali sa dušou všetkých stavov cez mnohé stáročia. [...] Prerastali pokoleniami v čase ako strom, peň sa im krivil a vyrovnával a rozkladali haluze naširoko. Listie im šumelo a vo vrchovcoch im húdli zlaté vtáčatá. Z niektorých poézia vytuchla, ale niektoré sa poéziou vždy väčšmi naplňali, až sa nasýtli“ (Krčméry 1973b: 55).

O poézii našich povestí (vo Výbere z diela VI.)

Príspevok *O poézii našich povestí* ponúka reflexívne čítanie slovenských rozprávok publikovaných Pavlom Dobšínskym.⁵ Rozdelený je na dvanásť častí, oddelených grafickým prvkom, ktoré sú výrazne disproporčné, rozsahom⁶ aj tematicky rôznorodé. V celku pôsobia ako mozaika fragmentárnych poznámok k väčšiemu dielu vo fáze rozpracovanosti, a zároveň každá, aj najkratšia časť môže stáť samostatne, lebo pôsobí ako náčrt konceptu a nie je prepojená s inou časťou (neodkazuje na inú časť): „A čo humoristické rozprávky? Či še hnevace, Hladujúci Martin a čerti, rozprávka O drevenej krave. Zo všetkých neprevýšiteľná je tá, ktorú zaznačil Samuel Ormis nárečím gemerským o Múkärovi a Klokošärovi Dvä šibalci. Mŕtvy by sa od nej prebral“ (Krčméry 1973b: 69). Dovedna ich spája základná téma (rozprávky) a Krčméryho charakteristický reflexívny, glosujúci štýl, lyrizácia textu, východisko v detaile, ktorý sa stáva interpretačným ťažiskom, a schopnosť uzavrieť do slov hlboký obsah:

4 Zostavovatelia *Výberu z diela VI.* zaradili tento text do časti Príspevky k poetike ľudovej slovesnosti, s. 142-144.

5 Všetky príklady rozprávok, ktoré Š. Krčméry uvádza, sú z knižných edícií P. Dobšínskeho, iný materiál nereflektoval. Z kontextu niektorých pasáží, aj tu citovaných, je zrejme, že autor mal na mysli tiež folklórne naratívy, chápané ako predlohy týchto textov.

6 Najkratšia, jedenásta časť, má iba päť riadkov, najdlhšie časti (piata a ôsma) majú rozsah takmer tri strany.

„Dokonalé mravné naučenie rozprávok vyslovil otec Lomidrevo, keď sa lúčil so synom do sveta odchádzajúcim. Povedal mu: ‚Choď s bohom, dobre sa drž a nikdy ľuďom neublíž!‘ Tu to máte: nikdy neublíž. Zbytočné je možno len slovíčko ľuďom. Rozprávky nedovolia ublížiť nikomu a ničomu. Ale zároveň kázu: dobre sa drž. To nie je: byť dobrácky pasívnym, to je: držať sa pri добрote srdca chlapy, nebať sa činov hrdinských. Mravca rozšliapať je ublíženie, ale nie je ublíženie chytiť zákernú potvoru Loktibradu za bradu a zaštipnúť ju do klepa, alebo zrúbať dvanásť hláv drakových v statočnom zápase. Nezašliapať mravca a zrúbať draka preto, že vážni nevinnú princeznú, má zmysel jeden: víťazenie dobra. A tu sme pri zmysle väčšiny rozprávok“ (Krčméry 1973b: 58-59).

„Zmysel“ rozprávok – teda ich étos – zaujíma Š. Krčméryho oveľa viac než ich poetika, venuje sa mu až v piatich častiach svojej state (reflektuje zázraky v rozprávkach a ich recepciu, mravné ponaučenie plynúce z rozprávok, zápas dobra so zlom a spravodlivosť v rozprávkach, rytierske rozprávky ako apoteózu cností a motív pokánia). Oproti tomu samotnú poetiku rozprávky konkretizuje sporadicky, na vybraných kompozičných prvkoch (triadická kompozícia, gradácia), charakteristikách štýlu (prirovnania) a obraznosti (metaforickosť). Jeho ambíciou nie je vytvoriť exaktnú literárnoteoretickú taxonómiu, ale podobne ako pri reflexii étosu v rozprávkach smeruje k lyrizujúcej abstrakcii a na početných príkladoch ukazuje univerzálnosť, nadčasovosť rozprávok, pričom jeho formulácie miestami hraničia s patetizmom, pompéznosťou: „Štýl rozprávok je prostý, no vždy poetický. Nie sú zaťažené dekoráciou, no nehladané vystúpi z nich vše, hoci nepatrným, ale dobre uhádnutým prirovnaním taký obraz, že sa od neho celý svet rozsvieti. Najväčší majstri básnického slova môžu závidieť prirovnania a zvraty prstonárodných rozprávok. Mohli by sme ich citovať na celé strany, pravda, boli by všetky ako drahokamy, vypadnuté z prsteňa“ (Krčméry 1973b: 67).

Pri reflexii štýlu a obraznosti v rozprávkach Š. Krčméry zdôrazňuje ich literárne kvality prostredníctvom paralel s umeleckou literatúrou. Siahla pritom po básnických autoritách v domácom prostredí najpovolanejších: v časti venovanej pokániu na príklade rozprávky Mataj⁷ pri motíve slz rozsiahlo cituje tri štvorveršia z básne Janka Kráľa *Križ*,⁸ na inom mieste pripodobňuje prirovnanie

7 Legendická látka, podľa medzinárodného katalógu ATU 756B Robber Madej (Uther 2001: 411-412), J. Polívka ju zaradil pod číslo 78 Putovanie do pekla pre úpis (Záhořovo lože, Madaj) (Polívka 1930: 75-90), kde Záhořovo lože odkazuje na rovnomenné spracovanie Karla Jaromíra Erbena zo zbierky *Kytice*. Na motívy tejto rozprávky podľa vydania z *Prostonárodných slovenských pověstí* P. Dobšinského napísal v roku 1931 Jozef Rosinský operu *Mataj*, libreto k nej napísal Vladimír Hurban Vladimírov (VHV), premiéru mala 20. mája 1933 v Slovenskom národnom divadle v Bratislave.

8 „Slzy nešťastia a súcitu sú ako perly. Opakoval by si pri nich klasické slová Janka Kráľa: // Radujte sa, vy trpiaci, / neste v srdci potešenie, / vo vás, vo vás rastie svet / bedujúcemu spasenie! // Nie darmo vy sa potíte, / nie prázdna je vaša viera, / všetky kvapky vášho potu / pán boh nebeský pozbiera. // Jednej zem tá nevypije, / jednej nezaberú rieky, / jednej slnce nevysuší; / každá bude skvieť sa veky“ (Krčméry 1973b: 62). Š. Krčméry cituje 17. až 28. verš básne *Križ*, ktorá je v edičnom usporiadaní Milana Pišúta (1948) súčasťou cyklu *Dráma sveta* (piata báseň štvrtej časti cyklu Svet v očakávaní nového veku; Kráľ 1959: 496-497), respektíve v koncepcii Oskára Čepana (1976) *Strom nesmrteľnosti alebo dvanásť slov* (šiesta báseň časti VII.; Kráľ 2014: 337). Prvýkrát bola publikovaná v prvom vydaní básni J. Kráľa, ktoré zostavil Jaroslav Vlček (Turčiansky Sv. Martin 1893: 128; Pišút 1959: 730). Pravdepodobne z tohto vydania autor básní poznal.

„hladký ako oko“ z charakteristiky zámku v rozprávke Traja zhavranení bratia k veršu z Hviezdoslavovej *Hájnikovej ženy* „Zas svätá svitla nedela, jak slza, deň tak krásny, čistý...“ (Krčméry 1973b: 67). Nadčasovosť rozprávok, piesní a balád vníma ako základnú vlastnosť folklórnych naratívov: „Ony sa čítajú dnes tak ako pred sto rokmi“ (Krčméry 1973b: 55). To sa týka aj rozprávok zapísaných generáciou slovenských romantikov: „A také sú i povesti zapísané z úst dedinských rozprávačov pred osemdesiatimi rokmi“ (Krčméry 1973b: 55). Rovnakú vlastnosť – nadčasovosť – pripisuje tiež vybraným dielam „umelej poézie“ (Krčméry 1973b: 55), napríklad prvým trom spevom Bottovej *Smrti Jánošíkovej*: „sú také, ako by sa boli včera zrodili“ (Krčméry 1973b: 55). To však neplatí o skladbe *Detvan* Andreja Sládkoviča: „I v umelej poézii dokonalé kúzlo nepremennej sviežosti zachovalo si len to, čo sa podarilo vyjadriť v ich duchu a ich prostriedkami. Na všetko ostatné sadne patina, hoci je ona i nie na ujmu dielu. Patinu cítime už nepochybne i na Sládkovičovom skvoste, na Detvanovi. Dnes by ho on už tak nemohol napísať“ (Krčméry 1973b: 55). Paralelu k známemu dramatikovi (z panteónu svetovej literatúry) vytvára Š. Krčméry pri reflexii étosu rozprávok: „Spravodlivosť rozprávok je neklamná ako u Shakespeara a vybavujú ju takou prirodzenou a prostou presvedčivosťou, že sa im v tom nič nevyrovná. Všetelijaká zlá literatúra moralizuje v takom istom zmysle, ale rozprávky o spravodlivosti nemudrujú, ony ňou dýchajú“ (Krčméry 1973b: 60).

Obrátená perspektíva: nenormatívne čítanie rozprávok

Najdlhšou a zároveň najucelenejšou časťou príspevku *O poézii našich povestí* je časť venovaná drakom. Mohla by byť uverejnená ako samostatný text – má na to dostatočný rozsah, prepracovanú štruktúru⁹ a uzavretá je aj kompozične: na rečnícku otázku z úvodu, „Kto je v rozprávkach najhorší? Myslieva sa, že najhorší sú draci. Ale nie. O drakoch vlastne ani nemožno povedať, že sú zlí“ (Krčméry 1973b: 63), odpovedá záverečne: „Nuž krivda sa deje rozprávkovým drakom, keď sa o nich myslí ako o najhorších bytostiach. Najhorší v rozprávkach bývajú ľudia. Najmä ctibažné matere, ktoré chcú svoje nepodarené dievky silou mocou dostať za princov. Aké hrôzy ony navymýšľajú!“ (Krčméry 1973b: 65-66). Hoci je tento text napísaný rozpoznateľným krčmérovským štýlom, v príspevku *O poézii našich povestí* nápadne „vyčnieva“ nielen dojmom dokončenosti.

Drakom venoval Š. Krčméry samostatný odsek už v článku *Mýtus prстонárodný*: „Nadprirodzené bytosti sú predne draci. Nie sú takí zlí, ako by sa na prvý pohľad zdalo. Majú istú ľudskú statočnosť. Sú v slove stáli. Princzné vládnu nad nimi poväčšine väčšmi než draci nad princeznami. V rozprávke o Valibukovi drak včelári. Ide si vše „včely opáčiť““ (Krčméry 1973a: 53). Tento odsek môžeme čítať ako stručný náčrt toho, čo autor vo vzťahu k drakom rozpracoval na početných príkladoch v príspevku *O poézii našich povestí*, kde reflektoval ich podobu a výskyt, správanie a vzťah k princeznám aj drakobijcom, a tiež vidíme, čo je východiskom Krčméryho interpretačnej metódy. Na drakov (a tiež

9 Ak by sme príspevok *O poézii našich povestí* čítali ako mozaiku rozpracovaných náčrtov venovaných poetike rozprávky, časť venovaná drakom by mohla približovať zámery autora, naznačovať, ako by asi vyzerali jednotlivé časti, ak by ich dopracoval (samozrejme, ak by vôbec mal takúto ambíciu).

592 na iné negatívne postavy z okruhu škodcov)¹⁰ totiž nazerá pomimo konvencií čítania rozprávkového žánru ako na ľudské bytosti. Mierkou ich reflexie sa stáva človek a jeho (typicky ľudské) správanie, modelom rozprávkového sveta širšie je ľudský svet: „V karty zahrať! Aká to zvláštna črta u draka! Kde ju vyriadol bezmenný poeta? Zastaneš v nedorozumení, kým nepoznáš drakov, ale keď ich poznáš, zbadáš, ako je to dobre uhádnuté. Drak je veľmi povedomý svojej sily a veľmi ľudský, až zábavlivý. Prečo by si nevyložil i pasians, aby ukázal, koľko on má času?“ (Krčméry 1973b: 63). Cielene zviditeľňuje rozpor medzi tým, čo sa o drakoch predpokladá, a tým, ako sa správajú, teda rozpor medzi naučeným čitateľským očakávaním a tým, čo sa fakticky deje: „sotva sú oni všetci ľudojedi. Ono im, pravda, všetkým ‚človečina smrdí‘, ale vskutku jedávajú medený chlieb alebo olovené halušky. Tých, ktorých z rozprávok bližšie poznáme, sme ani nevideli, že by ľudí jedli. Vo väčšine rozprávok predchodia nám temer ako dobráci“ (Krčméry 1973b: 63). Vedomé ignorovanie normy a čitateľských konvencií vedie autora napokon k tomu, že odmieta stereotypné delenie rozprávkových postáv na kladné (princezné, drakobijci) a záporné (draci) a pristupuje k nim transgresívne. Postavy klasifikuje ako dobré (teda čestné, statočné, pravdovravné, stále) a zlé (opozitá vyššie menovaných vlastností) nie na základe úzu a čitateľskej konvencie, ale výlučne a dôsledne na základe ich konania, z čoho mu potom vychádza celkom iný mravný profil rozprávkových postáv, na aký je čitateľ zvyknutý:

„Ich pomer k princeznám je prazvláštny. Ani reči, že by ich trýznili. Princezné u drakov žijú si v pohodlí, často vo väčšej nádhere ako doma. Robota sa od nich nežiada, najviac ak z dlhej chvíle vyšívajú. Iba v rozprávke Panna za drakom, čo je trápnejšie postavenie princeznej, drak drží ju totiž dvanástimi chvostmi objatú, ale i tam akoby ju len z lásky nežne objímal. Ale i on, ako všetci ostatní, žiada od princeznej len nepatrný výraz nežnosti: aby mu v dvanástich hlavách ískala, aby sa mu naveky dobre driemalo. Toto ískanie je skutočne azda najprimitívnejší výraz nežnosti, aký vidáme i u opíc v zoologických záhradách. Draci požadujú ho dôsledne, ale ním sa i uspokojia. [...]

Nikdy sme nečítali o drakovi, ktorý by bol svoju ukradnutú princeznú klamal, ale princezné klamú drakov na každom kroku. Niet tajomstva, ktorého by princezná zo svojho draka nevyhlákala. Len mu nežnejšie poíska ako inokedy a drak zverí sa jej so všetkým. Ak by to u niektorého zlyhalo, vytrhne mu na spaní vlas alebo pero, drak sa strhne zo sna a rozospatý vyblaboce, na čo je princezná práve zvedavá. Tieto veľké obludy sú dobromyselné ako malé decko. [...]

Statoční sú draci i v zápase. Povedal by si: rytierski. Nikdy nejdú zhurta, nikdy zákerne a zväčša ponúknu sokovi i nejakú výhodu. Ak niektorý drak, už už premožený, prosí o milosť a sok ho omilostí, drak zaviaže sa vďakou do smrti a vďaku zachová“ (Krčméry 1973b: 64-65).

Čítajúc tento text samostatne a bez odkazu na Krčméryho, pravdepodobne by sme ho zaradili skôr k humoristickej alebo satirickej tvorbe (napríklad

10 „Také ľudské črty vyskytujú sa kde-tu i na ježibabách. Ježibaba z rozprávky Pamodaj šťastia, lavička chodíva – do kostola. Nie za nejakými hnátami spod oltára, ale nepochybne s modlitebnou knižkou. Možno sa i modlieva skrušene“ (Krčméry 1973b: 64).

Milana Lasicu a Júliusa Satinského) než k autorovi, ktorý je považovaný za tradicionalistu, seriózneho „moderného lit. iracionalistu“ a „výrazného estetika“ (Mikula 1999: 255), a ktorého vystihujú dôraz na ideu kontinuity a úcta k historicite (Hučková 2020: 121). No kým „komika L. [Lasicu] a Satinského je založená na ironickom posunutí tých najbanálnejších životných situácií do absurdity“ (Mikula 1999: 277), Š. Krčméry takýto posun nerobí. V jeho uvažovaní je markantné napätie medzi metaforickosťou, ktorá je rozprávke vlastná, a doslovnosťou jej čítania, napätie medzi normou, ako treba rozprávky čítať, a transgresívnym pohybom vymanenia sa z čitateľských konvencií. Komický efekt, ktorý dané napätie vytvára, je len iluzórny. To, čo sa azda na prvý pohľad môže javiť ako persifláž, je výsledok racionálneho, vecného, doslovného čítania očami žánrom nepoučeného čitateľa alebo z perspektívy malého dieťaťa, ktoré zatiaľ nevie abstrahovať ani uvažovať v prenesenom význame, a preto by mohlo položiť logickú otázku, ako je možné, že draci sú v rozprávkach považovaní za najhorších, keď vlastne nič zlé nerobia. Krčméryho cieľom nebolo napísať persiflážny text, iba rozprávky interpretoval mimo zaužívaných výkladových rámcov, prečítal ich takpovediac „proti srsti“ materiálu, proti žánrovým pravidlám.

Podstatu tohto nekonvenčného čítania predznamenal v príspevku *O poézii našich povestí* už v časti venovanej zázrakom: „Ale najzázračnejšie je, že Anička, ktorá videla Janka na márne kusy rozsekaného, keď na druhý deň vidí zas svojho osloboditeľa, ani len gestom neprezradí údiv nad tým, čo sa stalo, nie žeby vykrikla úžasom. Ona sa bojí len o to, aby ich drak znova nezastihol (Chorý kráľ)“ (Krčméry 1973b: 56). Na tomto príklade vidíme, ako autor stavia do protikladu perspektívu človeka (pre ktorého by bolo zázrakom zmŕtvychvstanie) s perspektívou rozprávkovej postavy, ktorá na zmŕtvychvstani (z pohľadu človeka nepochopiteľnom zázraku) fakticky nič nevšedné nevidí, pretože „zázraky v povestiach rozprávajú sa ako najprirodzenejšie veci“ (Krčméry 1973b: 56), a to je práve to „najzázračnejšie v našich rozprávkach“ (Krčméry 1973b: 56). Odmietnutím konvenčného interpretačného kódu stiera Š. Krčméry hranicu medzi fikčným svetom rozprávky a svetom aktuálnym (Doležel 2003), neskrývane konfrontuje (fakticky odchodné) pravidlá ich fungovania. V jeho recepcii potom tieto dva disparátne svety navzájom obojsmerne komunikujú, vďaka čomu nachádza v rozprávkach doposiaľ nepomenované priestory „poézie“ – v tomto prístupe sa azda nechal inšpirovať práve princípom, ktorý identifikoval v rozprávkach: „Najväčšie čudá rozprávajú sa bez senzácií, so zvláštnou epickou ekonomickosťou. Hranice medzi prirodzeným a nadprirodzeným, medzi snom a skutočnosťou, medzi viditeľným a neviditeľným svetom zmizli dokonale. Oboma svetmi prechádza sa voľne, krížom-krážom ako jedným svetom, lebo v rozprávkach je to zázračne – jeden svet“ (Krčméry 1973b: 56).

O poézii našich povestí (v kontextoch)

Príspevok *O poézii našich povestí* vyšiel pôvodne v časopise *Slovenské pohľady* v roku 1928 rozčlenený na pätnásť častí oddelených grafickým prvkom. Vo *Výbere z diela VI.* má však tento text len dvanásť častí. Rozdiel v počte častí súvisí s tým, že zostavovatelia knižného vydania neodtlačili v hlavnom texte prvú časť, „úvodný odsek“ (Šútovec 1973: 264), a zaradili ju až do poznámkového aparátu, a následne spojili dve pôvodne samostatné časti do jednej. Piata časť v časopi-

594 seckom vydaní, začínajúca slovami „Z tohoto vychodí zvláštny cit rozprávok“ (Krčméry 1928: 805), je v knižnom vydaní pripojená k predošlej, piatej časti (v časopiseckom vydaní je to štvrtá časť state) a desiatá časť v časopiseckom vydaní, začínajúca slovami „Zvláštnu moc má taká slza v oku Matajovom!“ (Krčméry 1928: 808), je v knižnom vydaní spojená so siedmou časťou (v časopiseckom vydaní deviatá časť). Kým v prvom prípade by sme mohli uvažovať o chybe či nedopatrení (grafický rozdeľovník mohol vypadnúť omylom), druhý prípad naznačuje, že zostavovatelia možno spojili tieto dve časti do jedného celku zámerne: desiatá a jedenásta časť z časopiseckého vydania (v knižnom vydaní siedma časť) majú totiž spoločný motív pokánia, nad ktorým sa Š. Krčméry zamýšľa na príklade rozprávky Mataj. Inak sú texty identické, vrátane autorských vyznačení kurzívou, akurát verzia z knižného vydania je apretovaná „podľa ducha a litery Pravidiel slovenského pravopisu (vydanie z r. 1970) a Slovníka slovenského jazyka“ (Šútovec 1973: 262) a do citátu z *Drámy sveta* sú medzi strofy vložené voľné riadky.

Táto drobná odbočka k edičnému spracovaniu Krčméryho textu je dôležitá, pretože ukazuje, že pôvodný článok bol ešte fragmentárnejší, než sa javí na základe jeho knižného vydania, čo podporuje úvahu, že autor pri jeho príprave azda zhrnul dovedna rozpracované poznámky a námety a uverejnil ich predčasne – v štádiu rozpracovanosti.

Navyše, odsunutím prvej časti do poznámok zostavovatelia *Výberu z diela VI.* oslabili väzby tohto článku na publikačnú príležitosť, pri ktorej vyšiel a ktorá sa v knižnom vydaní stratila – najmä a predovšetkým už tým, z ktorého čísla a ktorého ročníka *Slovenských pohľadov* bol text prevzatý. Rok 1928 sa totiž v slovenskej kultúrnej obci niesol v znamení osláv 100. výročia narodenia P. Dobšinského, ktoré si *Slovenské pohľady* pripomenuli článkom Jozefa Škultétyho v rubrike Kronika (Škultéty 1928a). Hneď nasledujúci text bol venovaný J. Polívkovi, ktorý v tomto roku tiež oslávil okrúhle životné jubileum (Dr. Jiří Polívka sedemdesiatročný 1928). Užším kontextom „príležitostnosti“ príspevku *O poézii našich povestí* je zaradenie v čísle medzi príspevok J. Škultétyho venovaný zberateľskej činnosti na Slovensku počnúc Jánom Kollárom do súčasnosti (Škultéty 1928b) a článok recipujúci najnovšiu edíciu troch výberov z rozprávkových kníh P. Dobšinského určenú deťom, ktorú Matica slovenská pripravila na vydanie v roku 1928 pravdepodobne pri príležitosti stých narodenín rozprávkaru (Rozprávkové tradície 1928).¹¹ Články sledujú líniu od všeobecného ku konkrétnemu: východiskom je širšie poňatá téma zberateľstva, ktorá je spracovaná v chronologickom pohľade, nasleduje priblíženie poetiky jedného zo zbieraných a vydávaných žánrov a napokon (ešte užšie) konkretizácia ilustrovaných knižných vydání.

11 Autor reflektuje ilustrácie rozprávok od výtvarníkov Andreja Kováčika, Jana Hálu a Jozefa Hanulu. Ukážky z ich tvorby sú vložené priamo do textu a ďalšie voľne dopĺňajú 12. číslo periodika. Zámerom je prezentovať najnovšie matičné vydanie rozprávok, knihy *Trojruža. Sberka slovenských národných rozprávok* (ilustroval A. Kováčik), *Zlatovláska. Sberka slovenských národných rozprávok* (ilustroval J. Hála) a *Lomidrevo. Sberka slovenských národných rozprávok* (ilustroval J. Hanula). Vo všetkých chýba meno zostavovateľa, pripojená je iba poznámka: „Preberajúc tieto rozprávky zo zbierky Pavla Dobšinského, pozmenili sme na niektorých miestach trochu text.“ Tieto vydania reflektovala Ludmila Škultétyová v článkoch *Nové vydanie slovenských rozprávok*, uverejnených v *Živene*, 1929 a 1935 (Štefánik 1975: 77).

Krčméryho pôvodný príspevok sa začínal recepciou edičnej činnosti Matice slovenskej súvisiacej s rozprávkami. Tento „úvod“ je reklamným ohlasom na edície J. Polívku aj aktuálne pripravované čitateľské vydania určené detskému príjemcovi, ktoré sú vlastným predmetom nasledujúceho článku od L. K.: „Matica slovenská vydala tri veľké sväzky Súpisu slovenských rozprávok z pera najlepšieho znalca prof. J. Polívku. Vyjdú také sväzky ešte tri.¹² Zároveň vydala i pekný výbor tohoto veľkého diela pre potrebu školskú.¹³ Teraz chystá dať tri sväzky rozprávok do rúk tým, ktorým ony v prvom rade patria: deťom. Vyjdú tieto sväzky v krátkom čase,¹⁴ ilustrované Jánom Hálom, Jozefom Hanulom a Andrejom Kováčikom“ (Krčméry 1928: 803).

Ak bolo cieľom zostavovateľov *Výberu z diela VI.* eliminovať v Krčméryho článku knižný kontext a edičnú činnosť Matice slovenskej, odsunutím 1. časti z časopiseckej verzie do poznámkového aparátu to neurobili dôsledne. Túto činnosť totiž naznačuje aj záver druhej časti príspevku (v knižnom vydaní prvá časť), ktorého vynechanie by narušilo význam celého odseku:

„U nás, Slovákov, rozprávky vyzreli obdivuhodne a obdivuhodné bohatstvo sa ich zachovalo. Čo máme z nich v knihách, je nepochybne len malá časť živého pokladu. Možno to uzatvárať z piesní, kde sa už ukázalo, ako sa nevyčerpalo ich bohatstvo ani zväzkami Písni ľudu slovenského ani veľkými Kollárovými Spievankami ani Slovenskými spevmi ani dvadsaťtisícpiesňovou zbierkou Andreja Halašu. V Matici slovenskej pripravuje sa akcia nového zbierania povestí. Čo všetko ona ešte môže priniesť! I pre národopis, i pre jazykospyt. Ale my tu myslíme predne na záujem čisto literárny, poetický“ (Krčméry 1973b: 54-55).

Čo je však závažnejšie, presunutím tejto (v časopiseckom vydaní prvej) časti do poznámok narušili zostavovatelia kompozičný rámec pôvodného textu. V úvode svojho príspevku Š. Krčméry inzeroval najnovšie matičné vydania rozprávok určené deťom, pretože práve im „v prvom rade patria“, a svoj článok rovnako zakončil dôrazom na detského príjemcu:

„Rozprávky sú pre každého, ale predne vždy pre deti. Duša dieťaťa hľadá, ak nedostane svojich rozprávok. Sú jej materinským mliekom.

V otázkach, akými sa dieťa na vás obracia každú chvíľu, horí túžba spoznať svet. V hlade za rozprávkami horí jeho túžba poznať hĺbky života. Rozprávky neodvážajú deti od poznania tzv. reálneho života, ale zároveň nedovoľujú, aby on zabil najvzácnejší obsah človeka“ (Krčméry 1973b: 69).

S výnimkou tohto rámca Š. Krčméry na žiadnom inom mieste svojho príspevku detského recipienta ako intencionálneho príjemcu rozprávok nespomína. V rámcových častiach o ňom píše účelovo, aby prakticky prepojal predmet

12 Do roku 1928 boli vydané prvé tri zväzky *Súpisu* (1923, 1924, 1927), vyšli potom ešte dva (1930, 1931).

13 Knihu vydala Matica slovenská v roku 1927 pod názvom *Výbor ľudových rozprávok* v edícii Čítanie študujúcej mládeže, zv. IX. Druhé, skrátené vydanie, vyšlo v roku 1932 (Štefánik 1975: 276, 277).

14 Na konci roku 1928, keď Š. Krčméry svoj text písal, boli tieto knihy pravdepodobne v tlači, keďže vročenie na všetkých tituloch uvádza rok 1928.

596 svojich úvah s najnovšími matičnými publikáciami adresovanými deťom – tro-
mi ilustrovanými výbermi zo zbierok P. Dobšinského a Polívkovým *Výborom
ľudových rozprávok*. V tomto kontexte sa rámec príspevku javí ako (sekundárne
napísaný) „doplnok“ k vlastným (pôvodným) esteticky ladeným úvahám Š. Krč-
méryho na tému poetika rozprávky. Tento rámec treba navyše čítať ešte v inom
kontexte: na začiatku 20. storočia začínajú byť rozprávky vydávané romantikmi
vnímané a prezentované intencionálne ako súčasť literatúry pre deti a rozpráv-
kové knihy sa stávajú „úspešným obchodným artiklom“ (Mocná – Peterka 2004:
478). Rámcom svojho príspevku tak autor naplňa potrebu zvyrazňovať väzbu
rozprávok na recipienta aj knižný trh.

Poznámka na záver (a namiesto záveru)

V roku 1928 vyšla v Leningrade kniha, ktorá v literárnej vede predstavovala rov-
nako zásadný míľnik, akým bolo pre folkloristiku vydanie prvej verzie kataló-
gu rozprávkových látok *Verzeichniss der Märchentypen* (Zoznam rozprávkových
typov, 1910) Anttiho Aarneho, *Morfologia skazki* (Morfológia rozprávky) Vladi-
mira Jakovleviča Proppa. Morfológická analýza rozprávkového materiálu viedla
autora k záveru, že základnými prvkami čarovných rozprávok nie sú motívy, ale
štrukturálne jednotky, ktoré tvoria jadro motívov. Tieto prvky (identifikoval ich
31) nazval funkciami a spojil ich s účinkujúcimi postavami, pričom vypracoval
schému siedmich postáv, ktorá vychádza z ďalšieho Proppom identifikované-
ho konštantného prvku čarovných rozprávok – z úlohy hlavných aktérov (Propp
2008 [1928]; Nünning 2006: 637-638; Šmahelová 2008: 322). Podľa tejto sché-
my je drak škodcom, a preto v morfológicko-naratologickom výklade konkrétny
drak v konkrétnej rozprávke fakticky nie je podstatný, akýkoľvek by bol a čokoľ-
vek by robil. Podstatná je iba funkcia, ktorú plní, podstatné je, že je – škodca.
Š. Krčméry pravdepodobne túto Proppovu prácu nepoznal. Úvahy, či by dokázal
prečítať slovenské rozprávky tak nenormatívne, „proti srsti“ materiálu aj žánro-
vým pravidlám, ako to predviedol v stati *O poézii našich povestí*, by boli špekulá-
ciou. Každopádne jeho originálny prístup, založený na interpretácii postáv fikč-
ného sveta rozprávky ako ľudí zo sveta reálneho, štrukturalistickým myslením
nie je poznačený, a preto je tento Krčméryho text pozoruhodným mohykánom
z čias, keď literárnovedná reflexia nebola poučená čítaním *Morfológie rozprávky*.

Štúdia je výstupom grantového projektu VEGA 2/0031/24 *Medzi normou a transgresiou: „zóny
kontaktu“ v slovenskej literatúre 19. storočia*. Zodpovedná riešiteľka: Mgr. Ivana Taranenková,
PhD. Doba riešenia: 2024 – 2027.

- DOLEŽEL, Lubomír, 2003. *Heterocosmica. Fikce a možné světy*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0735-2.
- DR. Jiří Polívka sedemdesiatročný [Hř.], 1928. *Slovenské pohľady*, roč. 44, č. 3, s. 195-196.
- ROZPRÁVKOVÉ tradície [L. K.], 1928. *Slovenské pohľady*, roč. 44, č. 12, s. 813-815.
- HUČKOVÁ, Dana, 2020. Modernizmus a avantgarda v reflexii Štefana Krčméryho v dvadsiatych rokoch 20. storočia. *Slovenská literatúra*, roč. 67, č. 2, s. 115-138. ISSN 0037-6973.
- KELLOGG, Robert – SCHOLLES, Robert, [1966] 2002. *Povaha vyprávění*. Preložil Marek Sečkař. Brno: Host. ISBN 80-7294-069-4.
- KLEMENTIS, Eugen, 1970. *Účast Matice slovenskej na národopisnom a folkloristickom výskume Slovenska*. Martin: Matica slovenská.
- KRÁL, Janko, 1959. *Súborné dielo*. Edične pripravil, štúdiu napísal a poznámkami doplnil Milan Pišút. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- KRÁL, Janko, 2014. *Básne*. Výber zostavila, komentáre, vysvetlivky, kalendárium života a diela a doslov napísala Ľubica Schmarcová. Bratislava: Kaligram – Ústav slovenskej literatúry SAV. ISBN 978-80-8101-764-3.
- KRČMÉRY, Štefan, 1928. O poézii našich povestí. *Slovenské pohľady*, roč. 44, č. 12, s. 803-813.
- KRČMÉRY, Štefan, 1953. *Výber z diela I. Básne, legendy, lyrická próza*. Pripravili Pavel Bunčák, Gabriel Rapoš, spolupracovala Jela Krčméry-Vrteľová; doslov napísal Pavel Bunčák. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- KRČMÉRY, Štefan, 1954a. *Výber z diela II. Preklady poézie a drám*. Pripravili Pavel Bunčák a Gabriel Rapoš; spolupracovala Jela Krčméry-Vrteľová; doslov napísal Pavel Bunčák. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- KRČMÉRY, Štefan, 1954b. *Výber z diela III. Stopäťdesiat rokov slovenskej literatúry*. Zredigoval a štúdiu napísal Alexander Matuška. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- KRČMÉRY, Štefan, 1956. *Výber z diela IV. O ľuďoch a knihách*. Zredigoval a doslov napísal Alexander Matuška; text upravila a poznámky spracovala Božena Čapčiková. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- KRČMÉRY, Štefan, 1957. *Výber z diela V. (K dejinám slovenskej literatúry)*. Text pripravil Ernest Marko; zredigoval a doslov napísal Alexander Matuška. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- KRČMÉRY, Štefan, 1973a. Mýtus prstonárodný. In KRČMÉRY, Štefan. *Výber z diela VI. (Články a úvahy z estetiky a poetiky)*. Doslov napísal Ján Števček, poznámky a register spracoval Milan Šútovec. Bratislava: Tatran, s. 51-53.
- KRČMÉRY, Štefan, 1973b. O poézii našich povestí. In KRČMÉRY, Štefan. *Výber z diela VI. (Články a úvahy z estetiky a poetiky)*. Doslov napísal Ján Števček, poznámky a register spracoval Milan Šútovec. Bratislava: Tatran, s. 54-69.
- KRČMÉRY, Štefan, 1973c. Tri štúdie o slovenikách. In KRČMÉRY, Štefan. *Výber z diela VI. (Články a úvahy z estetiky a poetiky)*. Doslov napísal Ján Števček, poznámky a register spracoval Milan Šútovec. Bratislava: Tatran, s. 142-144.
- MIKULA, Valér a kol., 1999. *Slovník slovenských spisovateľov*. Praha: Nakladatel'stvo Libri. ISBN 80-85983-56-7.
- MOCNÁ, Dagmar – PETERKA, Josef, 2004. Pohádka. In MOCNÁ, Dagmar – PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, s. 472-482. ISBN 80-7185-669-X.
- NÜNNING, Ansgar, ed., 2006. *Lexikon theorie literatury a kultury: koncepte – osobnosti – základní pojmy*. Editori českého vydania Jiří Trávníček a Jiří Holý. Preložili Aleš Urválek a Zuzana Adamová. Brno: Host. ISBN 80-7294-170-4.
- PIŠÚT, Milan, 1959. Poznámky. In KRÁL, Janko. *Súborné dielo*. Edične pripravil, štúdiu napísal a poznámkami doplnil Milan Pišút. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, s. 673-742.
- POLÍVKA, Jiří, 1930. *Súpis slovenských rozprávok. Zväzok IV*. Turčiansky Sv. Martin: Matica slovenská.

- 598 PROPP, Vladimír Jakovlevič, 2008 [1928]. Morfológie pohádky. In PROPP, Vladimír Jakovlevič. *Morfológie pohádky a jiné studie*. Preložili Miroslav Červenka, Marcela Pittermannová, Hana Šmahelová. Jinočany: Nakladatelství H & H, s. 11-122. ISBN 987-80-7319-085-9.
- ŠKULTÉTY, Jozef, 1928a. Pavel Dobšínský. 1928 – 1928. *Slovenské pohľady*, roč. 44, č. 3, s. 192-195.
- ŠKULTÉTY, Jozef, 1928b. Sberajme piesne a povesti! *Slovenské pohľady*, roč. 44, č. 12, s. 794-803.
- ŠMAHELOVÁ, Hana, 2008. Folkloristické dílo V. J. Proppa. In PROPP, Vladimír Jakovlevič. *Morfológie pohádky a jiné studie*. Preložili Miroslav Červenka, Marcela Pittermannová, Hana Šmahelová. Jinočany: Nakladatelství H & H, s. 319-331. ISBN 987-80-7319-085-9.
- ŠTEFÁNIK, Ján, 1975. *Bibliografia vydání slovenských ľudových rozprávok 1845 – 1974*. Martin: Matica slovenská.
- ŠÚTOVEC, Milan, 1973. Poznámky. In KRČMÉRY, Štefan. *Výber z diela VI. (Články a úvahy z estetiky a poetiky)*. Doslov napísal Ján Števček, poznámky a register spracoval Milan Šútovec. Bratislava: Tatran, s. 261-271.
- UTHER, Hans-Jörg, 2011. *The Types of International Folktales. A Classification and Bibliography. Part I. Animal Tales, Tales of Magic, Religious Tales, and Realistic Tales with an Introduction*. Helsinki: Suomalainen Tiedekatemia – Academia Scientiarum Fennica. ISBN 978-951-41-1054-2.

Mgr. Jana Piroščáková, PhD.
Ústav slovenskej literatúry SAV, v. v. i.
Dúbravská cesta 9
841 04 Bratislava
Slovenská republika
E-mail: Jana.Piroscakova@savba.sk